

We hebben in de gereformeerde kerk de gewoonte om uit dit oude lesboekje, de catechismus (het is bijna 450 jaar oud) van zondag tot zondag een stukje te nemen (stukjes die we daarom zondagen noemen, en volgens een oud en misschien wel wat verouderd didactisch principe is het opgebouwd uit vragen met daarbij behorende antwoorden), elke zondag een stukje, maar het nadeel hiervan is dat het nogal versnipperd voor de aandacht komt. Daardoor ontgaat je maar zo de grote lijn.

Ik ga eerst een paar typeringen geven van dit hele boekje, en daarna ga ik er met jullie in grote stappen doorheen, waarbij ik de samenhang wil laten zien, en een aantal treffende antwoorden voorlezen.

Typerend voor de Heidelbergse Catechismus (hij is geschreven in de Duitse plaats Heidelberg, vandaar die naam), typerend is dat hij een heel persoonlijke toonzetting heeft, de inzet is ook meteen de vraag naar je persoonlijke houvast, je troost in leven en sterven. Op die manier staat de mens in het middelpunt, nou ja, dat ook weer niet, Christus staat in het middelpunt, zijn persoon, zijn werk, maar dan altijd Christus zoals wij persoonlijk met hem verbonden worden door in Hem te geloven.

Dat is om een bekende term te noemen die overigens in de Catechismus maar een paar keer terloops gebruikt wordt, dat is natuurlijk ook de grap van het verbond: God gaat een verbond aan met mensen. De Catechismus gebruikt niet vaak dat woord verbond, maar vaker woorden die verbondenheid met Christus aangeven. Eigendom van Christus zijn, ingelijfd worden in Christus, met Christus sterven en opstaan, gemeenschap hebben met Christus.

Heel persoonlijk dus, en heel erg geconcentreerd op Christus voor ons en in ons.

Genoeg als inleiding.

We gaan in grote stappen door die 52 hoofdstukken.

En we wisselen dat af met telkens een couplet uit de bundel Tussentijds, met als refrein de regel: o Lam van God, ik kom. Waarin je die twee aan elkaar verbonden hebt: het Lam van God, Christus, en mij persoonlijk, ik zoek mijn toevlucht bij hem.

Ik lees eerst zondag 1, daarna vers 1 van Tussentijds 109.

Zondag 1.

Wat is uw enige troost in leven en sterven?

Antwoord: Dat ik met lichaam en ziel, in leven en sterven

het eigendom ben, niet van mijzelf

maar van mijn trouwe Heiland Jezus Christus

Want Hij heeft met zijn kostbaar bloed voor al mijn zonden volkomen betaald
en mij uit alle macht van de duivel verlost.

Hij bewaart mij zo, dat zonder de wil van mijn hemelse vader geen haar van mijn hoofd kan
vallen, ja zelfs zo, dat alles dienen moet
tot mijn heil.

Daarom geeft Hij mij door zijn Heilige Geest ook zekerheid van het eeuwige leven
en maakt Hij mij van harte bereid om voortaan voor Hem te leven.

TT 109:1

De catechismus kiest voor een driedeling, ellende (ik red het in mijn eentje niet) verlossing
(Christus redt mij en zet mijn leven weer op de rails) en dankbaarheid (ik ga weer voor God
leven en voor mijn medemens).

In elke catechismus komen de eeuwen door altijd de volgende elementen voor.

De tien geboden.

De twaalf geloofsartikelen.

Het onze Vader .

En de sacramenten doop en avondmaal.

De Catechismus stelt de wet aan de orde in deel 1 en later in deel 3, ik red het niet: dat merk
ik als ik de wet serieus neem, als ik met Gods ogen naar mijn leven ga kijken, dan merk ik pas
hoe ver ik van Gods doel met mijn leven verwijderd ben.

De wet komt niet aan de orde in deel 2, de verlossing, want ik kan mezelf niet redden door
beter mijn best te doen. Nee, de wet komt daarna pas weer opnieuw en uitvoerig aan de orde
in deel drie: hoe ik God en mijn naaste weer mag liefhebben, als ik weer met Christus
verbonden ben.

Mijn ellende, mijn hulpeloosheid, mijn zondigheid, ziet zo diep dat de Catechismus zegt: 2

Ik kan God en mijn naaste niet van harte liefhebben, want naar mijn aard ben ik erop uit om
God en mijn naaste te haten

En God tilt daar zwaar aan, hij wordt daar kwaad om, hij pikt dit niet. Hij vindt het niet acceptabel.

Wat nu? God zelf komt met een oplossing: hij geeft een Middelaar voor die bovenmenselijke taak om onze schuld af te betalen en ons weer thuis te brengen: Christus, Gods zoon en tegelijk volkomen menselijk door zijn geboorte uit Maria.

Dan komt er dat fraaie doorkijkje door heel de bijbelse geschiedenis:

Zondag 6:

Onze Here Jezus Christus is ons door God geschonken is tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en tot een volkomen verlossing,

En ik ken Christus uit het heilig evangelie. God heeft dat eerst zelf in het paradijs geopenbaard. Daarna heeft Hij het door de heilige aartsvaders en profeten laten verkondigen. Ook heeft Hij dat evangelie van tevoren laten afbeelden door de offers en andere schaduwachtige gebruiken die Hij in de wet had voorgeschreven. Tenslotte heeft Hij het door zijn eniggeboren Zoon vervuld.

Het komt helemaal van Gods kant.

En wij mogen het aanpakken. Dat is geloven, aanpakken wat je aangeboden krijgt, en als je gelooft dan wordt bij Christus ingelijfd, een met hem.

Want geloven dat is:

Zondag 7:

een stellig weten waardoor ik alles voor betrouwbaar houd, wat God ons in zijn Woord geopenbaard heeft. Tegelijk is het een vast vertrouwen dat de Heilige Geest door het evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen aan anderen, maar ook aan mij vergeving van de zonden, eeuwige gerechtigheid en eeuwig heil door God geschonken zijn, enkel uit genade, alleen op grond van de verdienste van Christus

TT 109:2

Als samenvatting van de hele bijbel, van wat we mogen geloven komt dan de apostolische geloofsbelijdenis aan de orde, die artikel voor artikel geproefd en uitgelegd wordt.

Ik wil die oeroude christelijke geloofsbelijdenis graag voorlezen en om er uitdrukking aan te geven dat u dat zelf ook gelooft of wilt geloven, vraag ik u voorzover mogelijk daarbij te gaan staan.

I 1 Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van de hemel en de aarde.

II 2 En in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Here;

3 die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria;

4 die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven, en begraven, neergedaald in de hel;

5 op de derde dag opgestaan uit de doden;

6 opgevaren naar de hemel, en zit aan de rechterhand van God de Almachtige Vader;

7 vandaar zal Hij komen om te oordelen de levenden en de doden.

III 8 Ik geloof in de Heilige Geest.

9 Ik geloof een heilige, algemene, christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen;

10 vergeving van de zonden;

11 opstanding van het vlees;

12 en een eeuwig leven.

Het gaat hierin om God. De God van onze doop.

God die onze Vader is en die achter deze schepping staat.

God die mens is geworden, Christus, en die ons lot gedragen heeft en omgebogen.

God die als Geest op ons inwerkt en ons perfectioneert.

Alles wat Christus deed komt aan de orde, met telkens de vraag: wat heb je daar nou aan? En wat betekent dat voor jouw eigen leven?

Hij is Christus, wat betekent het dat jij christen bent?

Christus stierf voor ons, waarom moeten wij dan nog sterven?

Hij stond op uit de dood, en dat is voor mij de garantie dat ik zal opstaan uit de dood.

Wat is voor ons de waarde van de hemelvaart van Christus?

Welke troost ontleen je aan zijn wederkomst?

Zondag 20

En de Heilige Geest: Hij is samen met de Vader en de Zoon echt en eeuwig God.

En Hij is ook aan mij gegeven, om mij door waar geloof aan Christus en al zijn weldaden deel te geven, mij te troosten en eeuwig bij mij te blijven

En de Heilige Geest geeft mij een plaats in de kerk.

Zondag 21

De kerk dat is de Zoon van God die uit het hele menselijke geslacht Zich een gemeente, vergadert, beschermt en onderhoudt, door zijn Geest en Woord in eenheid van het ware geloof. En ik geloof dat ik van deze gemeente een levend lid ben en eeuwig zal blijven.

Ja, eeuwig, want ik geloof in het eeuwige leven:

Zondag 22

Nu al voel ik het begin van de eeuwige vreugde in mijn hart en na dit leven zal ik volkomen heerlijkheid bezitten, die geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en die in geen mensenhart is opgekomen, en wel om God daarin eeuwig te prijzen

TT 109:3

En dan de vraag: wat heb je daar nou aan dat je dit gelooft?

Antwoord (23) dat ik voor God rechtvaardig ben en een erfgenaam van het eeuwige leven.

En hoef je daar dan niks zelf voor te doen?

Nee, het is genade. 100%.

Word je daar dan niet gemakzuchtig van? Natuurlijk niet, want (24) door waar geloof word je in Christus ingeplant, breng je altijd vruchten van dankbaarheid voort. Er komt groei in je leven.

Dat is het moment om de sacramenten ter sprake te brengen, als we het hebben over geloof en groei in geloof:

Sacramenten?

Sacramenten zijn heilige zichtbare tekenen en zegels, afbeelding en garantiebewijzen, die God ingesteld heeft om ons door het gebruik daarvan de belofte van het evangelie nog beter te doen verstaan en te bezegelen.

De Heilige Geest leert ons in het evangelie en bevestigt ons door de sacramenten, dat ons volkomen heil rust in het enige offer van Christus, dat voor ons aan het kruis gebracht is.

En zo komen doop en avondmaal aan de orde.

TT 109:4

De doop, die gedeeltes wil ik straks bij de doop van Maarten uitvoerig lezen als alternatief voor het onderwijs in het doopformulier.

Daarom nu alleen het avondmaal.

Typisch gereformeerd is de nadruk die bij de sacramenten erop gelegd wordt dat de eerste persoon die hier handelt niet de dopeling of de avondmaalsganger is, maar God die ons verbindt aan Christus. Maar dan ook echt verbinden: dat we een eenheid worden met Hem. We zijn actief als ontvangers.

28

Avondmaal vieren is: Dat wij met een gelovig hart heel het lijden en sterven van Christus aannemen en daardoor vergeving van zonden en eeuwig leven verkrijgen

Verder ook, dat wij door de Heilige Geest, die tegelijk in Christus en in ons woont, steeds meer met zijn heilig lichaam verenigd worden, en wel zo, dat wij, hoewel Christus in de hemel is en wij op aarde zijn, toch vlees van zijn vlees en been van zijn gebeente zijn; en ook zo, dat wij door één Geest eeuwig leven en geregeerd worden, zoals de leden van het lichaam door één ziel.

Als het avondmaal zoiets bijzonders is, als je Hemzelf ontvangt, aan wat voor eisen moet je dan wel niet voldoen om daar aan mee te kunnen doen?

Eigenlijk alleen aan deze eis dat je al je eigen prestaties thuis laat en van zijn genade wil leven.

Want:

Zondag 31:

Het is voor hen die om hun zonden een afkeer van zichzelf hebben en toch vertrouwen dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook de overblijvende zwakheid door zijn lijden en sterven bedekt is; die ook verlangen hoe langer hoe meer hun geloof te versterken en hun leven te beteren.

Maar als je dat laatste niet wilt, als je het evangelie gebruikt als een smoes om onveranderd door te kunnen gaan met je oude leven, ja, dan krijg je te maken met de tucht, een van de

sleutels van het Gods rijk. Door die sleutels wordt de deur naar God en zijn rijk geopend en toegesloten. Geopend voor wie Christus wil aannemen, gesloten voor wie Christus niet als Heer wil aannemen.

TT 109:5

Nou hebben we deel 1 en 2 gehad, nu komt onze dankbaarheid aan de beurt, ons nieuwe leven. Gebod en gebed. Maar let erop: ook nu is Christus het onderwerp: HIJ vernieuwt ons leven.

32: waarom moeten wij goede werken doen?

Antwoord: Omdat Christus ons niet alleen met zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, maar ons ook door zijn Heilige Geest vernieuwt tot zijn beeld, opdat wij met ons hele leven tonen, dat wij God dankbaar zijn voor zijn weldaden.

Christus bekeert ons. Hoe kun je dat laten zien?

Kijk en dan komen de tien geboden weer aan de orde.

En dan worden ze uitgelegd helemaal in de Geest van Jezus Christus, in de Geest van de bergrede. Niet alleen de buitenkant, maar heel diepgaand.

Bijvoorbeeld:

34, eerste gebod, geen afgoderij: daar ben je niet klaar mee als je geen afgodsbeeldjes hebt staan, want afgoderij is:

in plaats van de enige ware God, die Zich in zijn Woord geopenbaard heeft, of naast Hem iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen stelt

of 38 het vierde gebod, heel nieuwtestamentisch ingevuld, niks over wat je wel of niet mag doen op zondag, maar alleen dit: op zondag naar de kerk gaan, maar ook al de dagen van mijn leven mijn slechte werken nalaat, de Here door zijn Geest in mij laat werken, en zo de eeuwige sabbat in dit leven beginnen.

Navolgen van Christus gaat verder dan je aan de burgerlijke wet houden, want zo wordt het zesde gebod uitgelegd: pleeg geen moord.

41:

Het gaat dus in dit gebod niet alleen om moord?

Antwoord: Nee. Door moord te verbieden leert God ons ook dat Hij afgunst, haat, toorn en wraakzucht als de wortel van deze zonde haat en dat dit alles voor Hem moord is.

Dat gaat heel diep, Christus gaat heel diep met ons.

Dan is de conclusie van alles: zondag 44:

God wil , dat wij ons leven lang onze zondige aard steeds meer leren kennen en daardoor er nog meer verlangen naar de vergeving van de zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken.

Ten tweede dat wij zonder ophouden ons inspannen en God bidden om de genade van de Heilige Geest, om steeds meer naar het beeld van God vernieuwd te worden, totdat wij na dit leven het doel, namelijk de volmaaktheid, bereiken.

En zo is er een soepele overgang gemaakt naar het laatste deel: het gebed. hoe meer je je zelf leert kennen, hoe meer je merkt dat je het gebed nodig hebt.

TT 109:6-7

Over het gebed wil ik niks zeggen, ik wil met jullie de gebeden bidden die de catechismus hier ons op de lippen legt.

Onze Vader in de hemel

Laat uw naam geheiligd worden.

Geef ons eerst dat wij U naar waarheid kennen en U heiligen, roemen en prijzen in al uw werken, waarin uw almacht, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid glansrijk stralen. Geef ons ook dat wij ons hele leven - onze gedachten, woorden en werken - daarop richten, dat uw naam om ons niet gelasterd, maar geëerd en geprezen wordt.

En laat uw koninkrijk komen.

Regeer ons zo door uw Woord en Geest, dat wij ons steeds meer aan U onderwerpen, bewaar en vermeerder uw kerk, verbreek de werken van de duivel en alle macht die tegen U opstaat; verijdel ook alle boze plannen die tegen uw heilig Woord bedacht worden totdat de volmaaktheid van uw rijk komt waarin U alles zult zijn in allen.

En laat uw wil gedaan worden op aarde zoals in de hemel.

Geef dat wij en alle mensen onze eigen wil verloochenen en uw wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn, zodat een ieder zijn taak waartoe hij geroepen is, even gewillig en trouw vervult

als de engelen in de hemel doen.

Geef ons vandaag het brood dat we nodig hebben.

Wil ons zó verzorgen met alles wat wij voor ons lichaam nodig hebben dat wij daardoor erkennen dat U de enige oorsprong van al het goede bent 2 en dat onze zorg en inspanning en ook uw gaven ons niet baten zonder uw zegen .

Leer ons daardoor ook ons vertrouwen niet langer op enig schepsel, maar op U alleen te stellen.

Vergeef ons onze schulden zoals ook wij hebben vergeven wie ons iets schuldig was.

Wil ons, arme zondaren, om het bloed van Christus geen van onze misdaden toerekenen en ook niet de slechtheid die altijd nog in ons is, zoals wijzelf ook als een bewijs van uw genade in ons opmerken, dat wij het vaste voornemen hebben onze naaste van harte te vergeven.

En breng ons niet in beproeving, maar red ons uit de greep van het kwaad.

Wij zijn van onszelf zó zwak, dat wij zelfs geen ogenblik kunnen standhouden, en bovendien houden onze doodsvijanden - de duivel de wereld, en ons eigen vlees, - niet op ons aan te vechten.

Daarom bidden wij U: wil ons toch staande houden en sterken door de kracht van uw Heilige Geest, zodat wij in deze geestelijke strijd niet het onderspit delven , maar altijd krachtig tegenstand bieden, totdat wij uiteindelijk de volkomen overwinning behalen.

Want aan u behoort het koningschap, de macht en de majesteit,

Dit alles vragen wij van U, omdat U ons al het goede wilt en kunt geven, want U bent onze Koning en hebt alle dingen in uw macht

Wij bidden U dit, opdat daardoor niet aan ons maar aan uw heilige naam eeuwig lof wordt toegebracht.

Onze Vader in de hemel, dit bidden we U, en hier mogen we amen op zeggen,

Het is waar en zeker.

Want U hebt ons gebed veel stelliger verhoord, dan wij in ons hart voelen dat we dit van U verlangen.

Amen.